

Maciej Kołodziejski

kolomaciej@poczta.onet.pl

Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku

**RECENZJA KSIĄŻKI JADWIGI UCHYŁY-ZROSKI *ŚPIEW JAKO WARTOŚĆ
OSOBOWA DZIECKA. TOM 1: STAŁOŚĆ I ZMIENNOŚĆ ROZWOJU
MYŚLI NAUKOWEJ PRZEŁOMU XX I XXI WIEKU*, WYDAWNICTWO
UNIwersytetu ŚLĄSKIEGO, KATOWICE 2015**

Z całą pewnością, po przeczytaniu recenzowanej książki, skłaniam się do stwierdzenia, że propozycja autorstwa Jadwigi Uchyły-Zroski jest kolejnym, niezmiernie ważnym i zarazem interesującym, materiałem naukowo-badawczym wydanym na polskim rynku edukacyjnym, który zacieka zarówno praktyków edukacji muzycznej, jak i teoretyków-badaczy zdolności muzycznych i kompetencji wokalnych uczniów. Zanim odniosę się do zawartości monografii, chciałbym podkreślić, w kilku zdaniach rzecz jasna, znaczenie edukacji muzycznej dziecka w perspektywie istoty kształcenia głosowego i wokального w istniejącym systemie szkolnictwa powszechnego.

Głos ludzki jest pierwszym i najbliższym dziecku instrumentem muzycznym. Aktywność muzyczna z wykorzystaniem własnego głosu powinna rozpoczynać wszelkie działania zorientowane na ekspresję artystyczną (zarówno melodyczną, jak i rytmiczną – Gordon, 1997). Obok takich form edukacji muzycznej, jak gra na instrumentach, ruch, rytmika i elementy tańca, tworzenie i improwizowanie muzyki – rozwijanie dyspozycji głosowych i wokalnych w formie śpiewu jednogłosowego i wielogłosowego traktowane jest w edukacji muzycznej jako punkt wyjścia do pozostałych aktywności. Tak jak podczas uczenia się języka (od urodzenia) słuchanie i wykonywanie prowadzą do nabywania umiejętności lingwistycznych, tak samo w muzyce słuchanie i śpiewanie skutkują pogłębianiem umiejętności wokalnych na bazie wrodzonych uzdolnień muzycznych, wpływów środowiska rodzinnego oraz potrzeb, zainteresowań

i cech charakteru (Wierszyłowski, 1979). W badaniach nad osiągnięciami muzycznymi zdolności słuchowe pełnią podstawową rolę, rozwijając umiejętności muzyczne i muzykalność, poziom improwizacji, większą świadomość dynamiki i frazowania w wykonawstwie muzycznym (Varvarigou, 2016).

Wychowanie muzyczne, w ramach powszechnej edukacji, daje sposobność do udziału w zajęciach lekcyjnych, pozalekcyjnych i pozaszkolnych, gdzie śpiew wciąż stanowi dominującą formę (zarówno w ramach klasy szkolnej, jak i uczestnictwa w pozalekcyjnych zespołach wokalnych i chórach, a vista, z towarzyszeniem zespołu lub akompaniatora). Jak twierdzi Jan Wierszyłowski (1979, s. 297), „muzyka śpiewana przez dzieci i młodzież musi się nierozdzielnie łączyć ze światem ich wyobraźni i treściami dla ich wieku”, zatem to połączenie wiąże się z ich światem wartości codziennych. Sam śpiew można rozpatrywać w perspektywie **edukacyjnej** (rozwój umiejętności wokalnych), **psychologicznej** (rozwój muzyczny dziecka), **społecznej** (aktywność wokalna jako aktywność społeczna, interpersonalna), **terapeutycznej** (aktywność wokalna potrzebna w niwelowaniu różnych niedyspozycji), **psychofizycznej** (potencjał aktywności wokalnej w angażowaniu psychoruchowym jednostki), **psychoakustycznej** (efekty słuchania, słyszenia i wykonywania dźwięków aparatem głosowym), **emocjonalnej** (możliwości komunikacyjne obecne w śpiewie i ewokacja emocji – Králová i in., 2016), **aksjologicznej** (jako wartość osobowa – Uchyła-Zroski, 2015) oraz **badawczej** (kompetencje wokalne, związki uzdolnienia z jakością wykonawczą śpiewu, poziom umiejętności wokalnych – Bonna, 2006, 2016; Kamińska, 1997; Kołodziejski, 2011; Wieloch, 2000). Przystawianie i doskonalenie umiejętności wokalnych dzieci zachodzi przez interakcję ze środowiskiem muzycznym (najpierw aktywności te są charakterystyczne dla kultury muzycznej rodziny, następnie przedszkola, aż w końcu kultury organizacyjnej i muzycznej szkoły). Pamiętać należy jednak, że sprawności wokalne człowieka kształtują się na bazie wrodzonych zdolności (Gordon, 1999) i różnych skłonności (Sloboda, 2002). Tym samym rozwój człowieka dokonuje się przez uczestnictwo w nazwanym przez Irenę Wojnar obiektywnym świecie cywilizacji (Wojnar, 1997), co oznacza, że czynnikiem mającym wpływ na rozwój śpiewu u dzieci jest niejednokrotnie makrosystem otaczającego środowiska, w postaci wielorakich trendów, nurtów i stylów. W tym sensie śpiew będzie oznaczał aktywność zarówno **odtwórczą**, jak i **twórczą**, będąc przejawem ekspresji własnej i uzewnętrznienia uczuć (Burowska, 1980), sprawiając tym samym człowiekowi emocjonalną satysfakcję (Sloboda, 1999). Zdaniem S. Suzuki (2003), „dziecko jest skazane na

rozwijanie tych umiejętności, które są przydatne w jego środowisku kulturowym”, stąd często rodzice nie przywiązują wagi do poprawnej umiejętności śpiewu, uznając ją za niepotrzebną, ale w Polsce pojawiają się programy naprawcze, jak np. Akademii Chóralnej – Śpiewająca Polska.

Omawiana książka to studium teoretyczno-badawcze oparte na wnikliwym przeglądzie literatury przedmiotu, badaniach diagnostycznych i komparatystycznych nad śpiewem jako wartością osobową dziecka i istotnym elementem występującym w jego ogólnym rozwoju, kształceniu i wychowaniu. Autorka przedstawia analizy teoretyczne w przedmiocie rozwoju i kształcenia wokalnego dzieci, przygotowania studentów do kierowania rozwojem wokalnym dzieci w świetle wartości i problematyki wartościowania (oceny), zadań uczelni artystycznych w kreowaniu postaw twórczych studentów oraz, o czym nie pisze bezpośrednio, skłania do refleksji czytelniczej nad wykonawstwem wokalnym będącym stałą i niezaprzeczną wartością w muzycznej edukacji powszechnej dzieci i młodzieży, a także nad jej rolą w rozwoju wokalnym uczniów i osobowym (indywidualnym). Podejmuje także tematykę skuteczności tzw. heurystycznej metody śpiewu, która została opisana szczegółowo w odniesieniu do wiedzy z zakresu psychologii i pedagogiki muzycznej. Metoda ta, polegająca na zapoznaniu uczniów z podstawowymi elementami techniki wokalnej (prawidłowy oddech, prowadzenie głosu, ciągłość skali, poprawna intonacja i dykcja), zweryfikowana eksperymentalnie podczas badań diagnostycznych i komparatystycznych, przyniosła pozytywne rezultaty dydaktyczne i wychowawcze. Pełne badania dotyczyły nie tylko zastosowania opisywanej metody heurystycznej w obrębie śpiewu, uzdolnienia i zainteresowania uczniów, lecz analizą objęto również następujące elementy procesu dydaktyczno-wychowawczego: przygotowanie merytoryczne i metodyczne nauczyciela, dobór i realizację materiału programowego, zasadność prowadzonych ćwiczeń, sieć zajęć pozalekcyjnych w szkole, materialne zaplecze nauczyciela muzyki.

Autorka doskonale porusza się w metodologii badań w obrębie pedagogiki muzycznej, wykazując się praktyczną znajomością stosowanych metod i strategii badawczych. Łączenie podejścia jakościowego z ilościowym wskazuje na drobiazgowość poznawczą i dążność do uzyskania efektów badawczych w postaci odpowiedzi na pytania: dlaczego i w jaki sposób? Skrupulatne obliczenia statystyczne wskazują jednoznacznie na wysoką jakość podejmowanych wątków. Analizy i interpretacje wykraczają zaś poza domysły badawcze, ukierunkowując refleksyjnie czytelnika na twórcze możliwości tkwiące w zastosowanej metodzie dydaktycznej, samych działaniach nauczyciela oraz śpiewie,

który przynosi znaczące korzyści w rozwoju muzycznym człowieka jako istoty twórczej i poszukującej.

Wśród walorów recenzowanej publikacji należy wyróżnić w sposób wyraźny jej spójność treściową, merytoryczną i metodologiczną, jasny przekaz pedagogiczny i legitymizację formy edukacji muzycznej, jaką jest śpiew, w kontekście wartości osobowej dziecka. Zabrakło jednakże wątków dyskusyjnych i odniesień do badań prowadzonych w Polsce (Bonna, 2006, 2016; Kamińska, 1997; Kołodziejski, 2011; Wieloch, 2000) i na świecie (Peretz, Coltheart, 2003; Welch, 2006, 2011) nad rozwijaniem i diagnozowaniem kompetencji wokalnych wraz z wykazaniem podobieństw i różnic w wątkach deskryptywnych, eksplanacyjnych i prognostycznych analiz w tym zakresie.

Rekomenduję niniejszą publikację nauczycielom klas młodszych, nauczycielom muzyki II etapu edukacyjnego, instruktorom śpiewu w domach kultury, dyrygentom zespołów wokalnych i chórów, badaczom kompetencji wokalnych uczniów oraz studentom kierunków pedagogicznych i artystycznych.

Bibliografia

- Bonna, B. (2006). *Rodzina i przedszkole w kształtowaniu umiejętności muzycznych dzieci: zastosowanie koncepcji Edwina E. Gordona*. Bydgoszcz: UKW.
- Bonna, B. (2016). *Zdolności i kompetencje muzyczne uczniów w młodszym wieku szkolnym*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.
- Burowska, Z. (1980). *Sluchanie i tworzenie muzyki w szkole*. Warszawa: WSiP.
- Gordon, E.E. (1997). *Umuzycznienie niemowląt i małych dzieci*. Kraków: ZamKor.
- Gordon, E.E. (1999). *Sekwencje uczenia się w muzyce. Umiejętności, zawartość, motyw*. Bydgoszcz: WSP.
- Kamińska, B. (1997). *Kompetencje wokalne dzieci i młodzieży: ich poziom, rozwój i uwarunkowania*. Warszawa: AMFC.
- Kołodziejski, M. (2011). *Koncepcja Edwina E. Gordona w powszechnej edukacji muzycznej*. Płock: PWSZ.
- Králová, E. i in. (2016). *Hudební klima a dítě*. Praha: Univerzita Karlova v Praze.
- Peretz, I., Coltheart, M. (2003). Modularity of Music Processing. *Nature Neuroscience*, 6(7), doi: 10.1038/nn1083.
- Sloboda, J. (1999). *Poznanie, emocje i wykonanie. Trzy wykłady z psychologii muzyki*. Warszawa: AMFC.
- Sloboda, J. (2002). *Umysł muzyczny. Poznawcza psychologia muzyki*. Warszawa: AMFC.
- Suzuki, S. (2003). *Karmieni miłością: podstawy kształcenia talentu/Shinichi Suzuki*. Warszawa: Centrum Rozwoju Uzdolnień Metodą Suzuki.

- Uchyła-Zroski, J. (2015). *Śpiew jako wartość osobowa dziecka. Tom 1: Stałość i zmienność rozwoju myśli naukowej przełomu XX i XXI wieku*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Varvarigou, M. (2016). Collaborative playful experimentation in Higher Education: A group Ear Playing Study. *Arts and Humanities in Higher Education*, 15(3–4).
- Welch, G. (2006). Singing and Vocal Development. W: G. E. McPherson (red.), *The Child as Musician: a handbook of musical development*. London: Oxford University Press.
- Welch, G. (2011). *Psychological aspects of singing development in children. Invited lecture*. London: Goldsmiths College (Msc Music, Mind and Brain).
- Wieloch, A. (2000). *Uwarunkowania kształcenia głosu uczniów klas ósmych*. Kielce: WSP.
- Wierszyłowski, J. (1979). *Psychologia muzyki*. Warszawa: PWN.
- Wojnar, I. (1997). Możliwości wychowawcze sztuki. W: I. Wojnar (red.), *Teoria wychowania estetycznego*. Warszawa: Żak.